

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань діяльності Національного банку України

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Правовий статус та основа діяльності Національного банку України (далі – Національний банк) визначені Законом України "Про Національний банк України" (далі – Закон про НБУ). На сьогодні інституційна спроможність Національного банку майже повністю відповідає визнаному у світі принципу незалежності центрального банку, який передбачає створення державою усіх необхідних умов для виконання центральним банком його функцій щодо досягнення цінової та сприяння фінансової стабільності. Адже незалежність є гарантією неупередженого виконання персональним складом керівних органів центрального банку своїх професійних обов'язків, а одним із шляхів забезпечення такої незалежності є призначення керівників центрального банку на посаду, проходження ними служби та звільнення в особливому порядку, щоб мінімізувати політичні впливи на прийняття ними професійних рішень.

З урахуванням загальноприйнятої практики місце, роль і правові засади діяльності центрального банку мають відповідати основним принципам законодавства ЄС, а також кращій світовій практиці управління в центральних банках.

З огляду на міжнародний практичний досвід, принципи та рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду щодо корпоративного управління, ефективна система такого управління має бути побудована, перш за все, на чіткому розподілі повноважень та відповідальності між органом, який здійснює контрольні функції, та органом, на який покладено функції поточного управління діяльністю.

Із чинної редакції Закону про НБУ вбачається, що окремі його положення відповідають кращій світовій практиці не в повній мірі або потребують удосконалення чи уточнення з огляду на практику правозастосування. У зв'язку з цим, законопроектом пропонується удосконалити окремі положення Закону про НБУ в частині внутрішнього урядування в Національному банку, питань взаємодії між двома органами – Радою Національного банку та Правлінням Національного банку, приведення вимог та обмежень, які висуваються до осіб, що призначаються на посади членів Ради Національного банку, Голови Національного банку та його заступників до світових стандартів та кращої практики.

Крім цього, відповідно до Закону про НБУ до повноважень Національного банку, серед іншого, належить забезпечення накопичення, зберігання золотовалютного резерву та здійснення операцій з ним. При цьому,

законодавчо визначений механізм управління золотовалютним резервом не відповідає кращій світовій практиці. Аналіз законодавства інших країн свідчить про наявність більш широких повноважень центральних банків в управлінні таким резервом. У той же час, Закон про НБУ містить певні законодавчі обмеження на проведення Національним банком операцій із золотовалютним резервом, які не дозволяють Національному банку в повній мірі використовувати всі інструменти управління ним, а також значно звужують коло контрагентів, з якими можна проводити такі операції, що в цілому призводить до зниження ефективності управління золотовалютним резервом та, як наслідок, втрат доходів від його використання. Законопроект має на меті унормувати зазначені проблемні питання.

Водночас, для нівелювання ризиків можливого тиску на Національний банк, пропонується виключити положення Закону про НБУ, які, по суті, зобов'язують Національний банк підтримувати економічну політику Уряду, якщо вона не суперечить забезпеченню стабільності грошової одиниці України. Такі положення статті 52 Закону про НБУ не узгоджуються зі статтею 6 Закону про НБУ, відповідно до якої Національний банк підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, що це не перешкоджає досягненню цілей, визначених у частинах другій та третій цієї статті - досягненню та підтримці цінової стабільності в державі та сприянню фінансовій стабільності, в тому числі стабільності банківської системи.

Також законопроектом пропонується унормувати питання проведення Національним банком перевірок банків з питань готівкового обігу. Так, у зв'язку із нещодавною зміною підходів до перевірок банків – з урахуванням методики SREP, яка не передбачає здійснення перевірок за такими напрямками як організація касової роботи, інкасації коштів та перевезення валютних цінностей, організація охорони приміщень та забезпечення схоронності цінностей, забезпечення Національним банком повноцінного виконання функцій контролю і регулювання діяльності банків з питань готівкового обігу, зокрема проведення перевірок в цій частині, було унеможливлене. У зв'язку з цим, пропонується врегулювати зазначене питання шляхом наділення Національного банку відповідними повноваженнями.

Законопроектом також передбачається унормувати окремі положення Закону про НБУ, зокрема визначення окремих термінів, які або втратили свою актуальність, або є такими, що потребують удосконалення, а також ті положення щодо системи фінансової статистики, статистики платіжного балансу, міжнародної інвестиційної позиції, зовнішнього боргу, статистичної інформації фінансових установ, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк, які потребують коригування у зв'язку з розширенням функцій Національного банку у сфері регулювання ринків небанківських фінансових послуг.

2. Цілі та завдання прийняття законопроекту

Законопроект розроблено з метою удосконалення чинних положень Закону про НБУ та приведення їх у відповідність із кращою світовою практикою.

Крім цього, низка пропонованих законопроектом змін спрямована на унормування окремих питань в діяльності Національного банку, які виникають під час здійснення ним своїх функцій та потребують врегулювання для забезпечення належного виконання Національним банком законодавчо визначених повноважень.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Положення законопроекту спрямовані на удосконалення правових засад для ефективної роботи центрального банку України.

Так, законопроектом пропонується внести до Закону про НБУ зміни в частині:

1) унормування питань внутрішнього урядування в Національному банку, а саме:

- доповнити перелік кваліфікаційних вимог до осіб, які призначаються на посади членів Ради Національного банку, Голови Національного банку та його заступників, встановити перелік обмежень та доповнити перелік підстав для звільнення з посади таких осіб;
- уточнити окремі норми щодо повноважень Ради Національного банку;
- уточнити окремі норми щодо порядку роботи Ради Національного банку та порядок її взаємодії з Правлінням Національного банку;
- запровадити повноваження Правління Національного банку щодо розроблення Кодексу етики працівників Національного банку та визначення комунікаційної політики Національного банку;
- впровадити норми щодо обов'язків для членів Правління Національного банку, працівників Національного банку та членів Ради Національного банку щодо захисту інтересів Національного банку;

2) управління золотовалютним резервом щодо:

- уточнення інструментарію Національного банку для більш ефективного управління золотовалютним резервом;
- кола контрагентів, з якими можна буде проводити операції з золотовалютним резервом;
- уніфікації у тексті Закону про НБУ використання терміну "золотовалютний резерв";

3) взаємодії Національного банку з Кабінетом Міністрів України щодо періодичності та строків подання Національним банком інформації:

- Уряду лише один раз на рік про очікувану частину прибутку до розподілу Національного банку, яка підлягатиме перерахуванню до державного бюджету;
- встановлення права (замість обов'язку) для Національного банку та Уряду проводити взаємні консультації;
- виключення положень статті 52 Закону про НБУ щодо підтримки економічної політики Уряду (оскільки це питання є предметом регулювання статті 6 Закону про НБУ та не потребує додаткових уточнень та дублюючих норм);

4) удосконалення окремих положень щодо питань діяльності Національного банку, а саме:

- удосконалити та осучаснити термінологічний апарат Закону про НБУ;
- встановити можливість для Національного банку забезпечувати представництво інтересів Національного банку в органах влади іноземних держав, захист прав та інтересів Національного банку у закордонних юрисдикційних органах;
- впровадити функцію Національного банку щодо створення (ведення) інформаційних систем (реєстрів, баз даних), необхідних для виконання функцій валютного регулювання та нагляду, а також встановити право встановлювати необхідність створення та ведення таких реєстрів (баз даних) для банків;
- змінити підхід до вилучення надлишкової ліквідності шляхом надання Національному банку права нараховувати відсотки на кошти, розміщені на рахунках банків, відкритих в Національному банку;
- закріпити право Національного банку проводити перевірки банків та юридичних осіб, яким надано ліцензії на надання банкам послуг з інкасації, щодо дотримання ними вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань порядку ведення касових операцій, інкасації коштів та перевезення валютних цінностей, організації охорони приміщень;
- уточнити окремі положення Закону про НБУ з метою їх узгодження із розширенням повноважень Національного банку по регулювання небанківського фінансового сектору.

Водночас, законопроектом пропонуються уточнюючі зміни до законів України "Про запобігання корупції", що кореспондуються із пропонованими змінами до Закону про НБУ.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Правовідносини у цій сфері регулюються Бюджетним кодексом України, Законами України "Про Національний банк України", "Про запобігання корупції".

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація законопроекту не потребуватиме додаткових витрат із Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічний та інші наслідки прийняття акта

Реалізація норм законопроекту сприятиме покращенню умов для належного виконання Національним банком своїх законодавчо визначених повноважень та дозволить вирішити низку проблемних питань, які постали в процесі його діяльності.

Народний депутат України

Д.О. Гетманцев

та інші народні депутати України

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Гетманцев Данило Олександрович
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B04000000440A3100AB198F00
Дійсний до: 25.01.2023 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
№ 04-32/03-2021/263477 від 16.08.2021

615150